

YK:n lapsen oikeuksien komitean
33. istunto, 19. toukokuuta – 6. kesäkuuta 2003

Yleiskommentti nro 4 (2003)
nuorten terveydestä ja kehityksestä
lapsen oikeuksien yleissopimuksen yhteydessä

Johdanto

1. Yleissopimuksessa lapsen oikeuksista lapsella tarkoitetaan "jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin" (1 artikla). Näin ollen nuoret ovat 18-vuotiaiksi asti kaikkien yleissopimuksessa vahvistettujen oikeuksien haltijoita; he ovat oikeutettuja erityisiin suojelutoimenpiteisiin ja voivat käyttää asteittain oikeuksiaan kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti (5 artikla).

2. Nuoruus on ajanjakso, jota leimaavat nopeat ruumiilliset, kognitiiviset ja sosiaaliset muutokset, mukaan lukien seksuaalinen ja lisääntymiskykyyn liittyvä kypsyminen, ja valmiuksien asteittainen kehittyminen aikuisten käyttäytymismallien ja roolien omaksumiseksi. Näihin liittyy uusia vastuita, jotka edellyttävät uusia tietoja ja taitoja. Vaikka nuoret ovat yleisesti terve väestöryhmä, nuoruus aiheuttaa myös uusia haasteita terveydelle ja kehitykselle, sillä nuoret ovat suhteellisen alttiita omaksumaan terveydelle vaarallisia käyttäytymismalleja yhteiskunnan, mukaan lukien ikätovereiden, painostuksesta. Näihin haasteisiin kuuluvat yksilöllisen identiteetin kehittäminen ja oman seksuaalisuuden käsittely. Tätä dynaamista siirtymäkautta kohti aikuisuutta leimaavat yleensä myös myönteiset muutokset, joita vauhdittavat nuorten merkittävä ja nopea oppimiskyky ja heidän halunsa kokea uusia ja erilaisia tilanteita, kehittää ja käyttää kriittistä ajattelua, tutustua vapauteen, olla luovia ja osallistua sosiaaliseen kanssakäymiseen.

3. Lapsen oikeuksien komitea panee huolestuneena merkille, että täyttäessään yleissopimuksen mukaisia velvollisuuksiaan sopimusvaltiot eivät ole kiinnittäneet riittävästi huomiota erityisiin kysymyksiin, jotka liittyvät nuoriin oikeuksien haltijoina ja nuorten terveyden ja kehityksen edistämiseen. Komitea on tältä pohjalta on hyväksynyt tämän yleiskommentin lisätäkseen tietoisuutta ja antaakseen sopimusvaltioille ohjausta ja tukea niiden pyrkimyksissä varmistaa nuorten oikeuksien kunnioittaminen, suojelu ja toteutuminen, mukaan lukien laatimalla erityisiä strategioita ja politiikkoja.

4. Komitea ymmärtää "terveyden ja kehityksen" käsitteet laajemmin kuin mitä on kirjaimellisesti määritelty yleissopimuksen 6 artiklan (oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen) ja 34 artiklan (oikeus terveyteen) määräyksissä. Yksi tämän yleiskommentin tavoitteista on määritellä tarkasti olennaimmat ihmisoikeudet, joita on edistettävä ja suojeltava sen varmistamiseksi, että nuoret tosiasiasa nauttivat parhaasta saavutettavissa olevasta terveydentilasta, kehittyvät tasapainoisesti ja ovat riittävästi valmistautuneita astumaan aikuisuuteen ja omaksumaan rakentavan roolin yhteisöissään ja koko yhteiskunnassa. Tätä yleiskommenttia tulee tarkastella yhdessä yleissopimuksen ja sen kahden valinnaisen pöytäkirjan kanssa, jotka koskevat lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa sekä lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin, sekä muiden asiaankuuluvien kansainvälisten ihmisoikeusnormien ja -standardien yhteydessä.¹

I Peruseriaatteet ja sopimusvaltioiden muut velvollisuudet

5. Kuten Ihmisoikeuksien maailmankonferenssissa (1993) tunnustettiin ja kuten komitea on toistuvasti todennut, myös lasten oikeudet ovat jakamattomia ja toisistaan riippuvaisia. Yleissopimuksen 6 ja 24 artiklan lisäksi yleissopimuksen muut määräykset ja periaatteet ovat keskeisiä sen takaamisessa, että nuoret nauttivat täysimääräisesti oikeudestaan terveyteen ja kehitykseen.

Oikeus syrjimättömyyteen

6. Sopimusvaltiot ovat velvollisia varmistamaan, että kaikki alle 18-vuotiaat ihmiset nauttivat kaikista yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ilman syrjintää (2 artikla), mukaan lukien ilman "rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua". Näihin perusteisiin kuuluvat myös nuorten seksuaalinen suuntautuminen ja terveydentila (mukaan lukien HIV/AIDS ja mielenterveys). Syrjinnän kohteena olevat nuoret ovat alttiimpia pahoinpitelylle, muuntyyppiselle väkivallalle ja hyväksikäytölle, ja heidän terveyteensä ja kehitykseensä kohdistuu suurempia riskejä. Tästä syystä he ovat oikeutettuja saamaan erityistä huomiota ja suojelua kaikilta yhteiskunnan osa-alueilta.

Asianmukainen ohjaus oikeuksien käyttämiseksi

7. Yleissopimuksessa tunnustetaan vanhempien (tai muiden lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevien) vastuu, oikeudet ja velvollisuudet "tarjota kaikille lapsille heidän kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi" (5 artikla). Komitea uskoo, että vanhempien tai muiden lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevien henkilöiden on toteutettava huolellisesti oikeutensa ja vastuunsa tarjota nuorisoikaisille lapsilleen ohjausta ja neuvoa, jotta nämä pystyvät käyttämään oikeuksiaan. Heillä on velvollisuus ottaa huomioon nuorten näkemykset näiden iän ja kehitystason mukaisesti ja järjestää turvallinen ja kannustava ympäristö, jossa nuori voi kehittyä. Nuorten perhepiirin jäsenten on tunnustettava nuoret aktiivisiksi oikeuksien haltijoiksi, joilla on valmiudet kehittyä täysivaltaisiksi ja vastuullisiksi kansalaisiksi, jos he saavat asianmukaista ohjausta ja neuvoa.

Lapsen näkemysten kunnioittaminen

8. Oikeus ilmaista näkemyksensä ja saada ne otetuiksi asianmukaisesti huomioon (12 artikla) on olennainen myös nuorten terveyttä ja kehitystä koskevan oikeuden toteuttamisessa. Sopimusvaltioiden on varmistettava, että nuorille annetaan todellinen mahdollisuus ilmaista vapaasti näkemyksensä kaikista heitä koskevista asioista etenkin perhepiirissään, koulussa ja yhteisössään. Jotta nuoret voisivat käyttää tätä oikeuttaan turvallisesti ja asianmukaisesti, viranomaisen, vanhempien ja muiden lasten parissa tai lasten puolesta työskentelevien aikuisten on luotava luottamukseen, tiedonjakoon, kuuntelemiseen ja asianmukaiseen ohjaukseen perustuva ympäristö, joka edesauttaa nuorten yhdenvertaista osallistumista, myös päätöksentekoprosesseihin.

Lainsäädännölliset ja oikeudelliset toimet ja menettelyt

9. Yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin siinä tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Nuorten terveyttä ja kehitystä koskevien oikeuksien yhteydessä sopimusvaltioiden on varmistettava, että kansallisessa lainsäädännössä on vahvistettu tietyt säännökset, mukaan lukien asetettu vähimmäisikäraja seksuaaliselle itsemääräämisoikeudelle, avioliitolle ja mahdollisuudelle lääketieteelliseen hoitoon ilman vanhempien suostumusta. Näiden vähimmäisikärajojen tulisi olla samat pojille ja tytöille (yleissopimuksen 2 artikla) ja heijastaa tiiviisti alle 18-vuotiaiden ihmisten tunnustamista oikeuksien haltijoiksi kehittyvien valmiuksiensa, ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (5 ja 12–17 artikla). Nuorilla on lisäksi oltava helppo pääsy yksilövalitusjärjestelmiin sekä oikeudellisiin ja muihin tarkoituksenmukaisiin muutoksenhakukeinoihin, jotka takaavat oikeudenmukaisen ja asianmukaisen menettelyn, jossa kiinnitetään erityishuomiota yksityisyyden suojaan (16 artikla).

Kansalaisoikeudet ja -vapaudet

10. Yleissopimuksen 13–17 artiklassa määritellään lasten ja nuorten kansalaisoikeudet ja -vapaudet. Nämä ovat keskeisiä nuorten terveyttä ja kehitystä koskevan oikeuden takaamisessa. Yleissopimuksen 17 artiklassa todetaan, että lapsella on oikeus saada "tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä, erityisesti niistä, joiden toiminta tähtää hänen sosiaalisen, hengellisen ja moraalisen hyvinvointinsa sekä ruumiillisen terveytensä ja mielenterveytensä edistämiseen". Nuorten oikeus saada asianmukaista tietoa on ratkaisevan tärkeä, jotta sopimusvaltiot voivat edistää kustannustehokkaita toimia, mukaan lukien lakien, politiikkojen ja ohjelmien avulla, monien terveyteen liittyvien tilanteiden yhteydessä, mukaan lukien 24 ja 33 artiklan kattamat tilanteet, kuten perhesuunnittelu, onnettomuuksien ehkäisy, suojele haitallisilta perinteisiltä käytännöiltä, kuten varhaisilta avioliitoilta ja naisten sukuelinten silpomiselta, sekä alkoholin, tupakan ja muiden haitallisten aineiden väärinkäytöltä.

11. Sopimusvaltioita kannustetaan myös nuorten terveyden ja kehityksen edistämiseksi kunnioittamaan tiukasti nuorten oikeutta yksityisyyteen ja luottamuksellisuuteen, mukaan lukien terveysasioihin liittyvän neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä (16 artikla). Terveyspalvelujen tarjoajilla on velvollisuus pitää nuoria koskevat terveystiedot luottamuksellisina yleissopimuksen perusperiaatteiden mukaisesti. Tällaisia tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan nuoren suostumuksella tai samoissa tilanteissa, joissa luottamuksellisuus voidaan rikkoa aikuisten kohdalla. Nuorilla, jotka ovat tarpeeksi kehittyneitä saadakseen neuvontaa ilman vanhemman tai muun henkilön läsnäoloa, on oikeus yksityisyyteen, ja he voivat pyytää luottamuksellisia palveluja, mukaan lukien hoitoa.

Suojaus kaikilta pahoinpitelyl, laiminlyönnin, väkivallan tai hyväksikäytön muodoilta²

12. Sopimusvaltioiden on ryhdyttävä tehokkaisiin toimiin varmistaakseen sen, että nuoria suojellaan kaikilta väkivallan, pahoinpitelyn, laiminlyönnin ja hyväksikäytön muodoilta (19, 32–36 ja 38 artikla). Tällöin on kiinnitettävä enemmän huomiota tähän ikäryhmään kohdistuviin pahoinpitelyl, laiminlyönnin, väkivallan ja hyväksikäytön erityisiin muotoihin. Niiden tulisi etenkin ottaa käyttöön erityistoimia, joilla varmistetaan pahoinpitelylle ja laiminlyönnille erityisen alttiina olevien vammaisten nuorten ruumiillinen, seksuaalinen ja henkinen koskemattomuus. Sopimusvaltioiden pitäisi myös varmistaa, etteivät köyhyydestä kärsivät ja sosiaalisesti syrjäytyneet nuoret kriminalisoidu. Tältä osin on varattava taloudellisia ja henkilöstöresursseja sellaisen tutkimuksen edistämiseen, jonka pohjalta voidaan ottaa käyttöön tehokkaita paikallisia ja kansallisia lakeja, politiikkoja ja ohjelmia. Poliitiikkoja ja strategioita tulisi tarkastella säännöllisesti ja muuttaa tarpeen mukaan. Näitä toimia toteuttaessaan sopimusvaltioiden on otettava huomioon nuorten kehittyvät valmiudet ja osallistettava heidät asianmukaisella tavalla heidän suojelemisekseen tarkoitettujen toimien, mukaan lukien ohjelmien, kehittämiseen. Tässä yhteydessä komitea painottaa vertaiskasvatuksen sekä asianmukaisten roolimallien, erityisesti taiteen, viihteen ja urheilun parissa toimivien henkilöiden roolimallien, myönteistä vaikutusta.

Tiedonkeruu

13. Järjestelmällinen tiedonkeruu on tarpeen, jotta sopimusvaltiot voivat seurata nuorten terveyttä ja kehitystä. Sopimusvaltioiden tulisi ottaa käyttöön tiedonkeruumekanismit, jotka mahdollistavat tietojen erittelyn sukupuolen, iän, alkuperän ja sosioekonomisen aseman mukaan, jotta voidaan seurata eri ryhmien tilannetta. Tietoja tulisi myös kerätä tiettyjen ryhmien tilanteen selvittämiseksi. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi etnisten ja/tai alkuperäiskansoja edustavien vähemmistöjen nuoret, siirtolais- tai pakolaisnuoret, vammaiset nuoret, työssä käyvät nuoret jne. Tarvittaessa nuorten tulisi osallistua tietojen analysointiin, jotta voidaan varmistaa, että tiedot ymmärretään ja niitä sovelletaan nuorisolähtöisesti.

II Turvallisen ja kannustavan ympäristön luominen

14. Nuorten elinympäristö määrää vahvasti heidän terveyttään ja kehitystään. Turvallisen ja kannustavan ympäristön luominen edellyttää puuttumista asenteisiin ja toimiin sekä nuoren välittömässä ympäristössä, jonka muodostavat perhe, ikätoverit, koulu ja palvelut, että nuoren laajemmassa ympäristössä, jonka muodostavat muun muassa uskonnollisten ja muiden yhteisöjen johtajat, tiedotusvälineet, kansalliset ja paikalliset politiikat ja lainsäädäntö. Yleissopimuksen määräykset ja periaatteet, etenkin 2-6, 12–17, 24, 28, 29 ja 31 artikla, ovat keskeisiä nuorten terveyttä ja kehitystä koskevan oikeuden takaamiseksi. Sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä toimiin tietoisuuden lisäämiseksi ja kannustaa toimintaan ja/tai säännellä sitä laatimalla politiikkoja tai hyväksymällä lainsäädäntöä ja toteuttamalla ohjelmia, jotka on tarkoitettu erityisesti nuorille.

15. Komitea painottaa perhepiirin merkitystä, jolloin perhepiiriin kuuluvat myös suurperheen ja yhteisön jäsenet tai muut lapsesta tai nuoresta oikeudellisesti vastuussa olevat henkilöt (5 ja 18 artikla). Vaikka useimmat nuoret kasvavat toimivissa perhepiireissä, joidenkin nuorten perheet eivät muodosta turvallista ja kannustavaa ympäristöä.

16. Komitea kehottaa sopimusvaltioita laatimaan ja täytäntöönpanemaan nuorten kehittyvät valmiudet huomioon ottavalla tavalla lainsäädäntöä, politiikkoja ja ohjelmia nuorten terveyden ja kehityksen edistämiseksi a) tarjoamalla vanhemmille (tai laillisille huoltajille) asianmukaista apua kehittämällä laitoksia, tiloja ja palveluja, jotka tukevat asianmukaisesti nuorten hyvinvointia, mukaan lukien antamalla tarvittaessa aineellista apua ja tukea ravitsemukseen, vaateeseen ja asumiseen (27 artiklan 3 kohta), b) tarjoamalla riittävästi tietoa ja tukea vanhemmille, jotta voidaan edistää luottamuksellisen suhteen kehittämistä, mikä edesauttaa avointa keskustelua esimerkiksi seksuaalisuuteen ja sukupuolikäyttäytymiseen sekä riskialttiisiin elämäntyyliin liittyvistä asioista ja helpottaa nuoren oikeuksia kunnioittavien hyväksyttävien ratkaisujen löytämistä (27 artiklan 3 kohta), c) tarjoamalla nuorille äideille ja isille tukea ja ohjausta sekä vanhempien että heidän lastensa hyvinvointiin (24 artiklan 2 kohdan f alakohta, 27 artiklan 2–3 kohta, d) kiinnittämällä erityistä huomiota nuoriin ja vanhempiin (tai laillisiin huoltajiin), joiden perinteet ja normit voivat poiketa heidän elinyhteisönsä perinteistä ja normeista, ja antamalla heille erityistä ohjausta ja tukea kunnioittaen samalla etnisten ja muiden vähemmistöjen arvoja ja normeja ja e) varmistamalla, että perheisiin kohdistuvat puuttumistoimet nuoren suojelemiseksi tai erottamiseksi tarvittaessa perheestään, jos kyseessä on esimerkiksi pahoinpitely tai laiminlyönti, ovat sovellettavien lakien ja menettelyjen mukaisia. Tällaisia lakeja ja menettelyjä tulisi tarkistaa sen varmistamiseksi, että ne ovat yleissopimuksen periaatteiden mukaisia.

17. Koululla on merkittävä rooli monen nuoren elämässä paikkana, joka mahdollistaa oppimisen, kehittymisen ja sosiaalisen kanssakäymisen. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdassa todetaan, että koulutuksen tulee pyrkiä "lapsen persoonallisuuden, lahjakkuuden sekä henkisten ja fyysisten kykyjen mahdollisimman täysimääräiseen kehittymiseen". Lisäksi yleiskommentissa nro 1 koulutuksen tavoitteista todetaan, että "koulutuksella on myös pyrittävä takaamaan, ettei...yksikään lapsi lähde koulusta ilman valmiuksia selviytyä haasteista, joita hän voi odottaa joutuvansa kohtaamaan elämänsä aikana. Perustaitoihin tulisi kuulua...kyky tehdä harkittuja päätöksiä, selvittää konfliktitilanteet ilman väkivaltaa ja kehittää terveitä elämäntapoja [ja] hyviä sosiaalisia suhteita...". Ottaen huomioon asianmukaisen koulutuksen merkityksen nuorten nykyiselle ja tulevalle terveydelle ja kehitykselle sekä heidän lapsilleen komitea kehottaa sopimusvaltioita yleissopimuksen 28 ja 29 artiklan mukaisesti a) varmistamaan, että laadukas perusasteen koulutus on pakollista ja kaikkien ulottuvilla ja saatavilla maksutta ja että toisen asteen ja sitä korkeampi koulutus ovat kaikkien nuorten ulottuvissa ja saatavilla, b) järjestämään toimivat koulu- ja virkistystilat, joista ei aiheudu oppilaille terveysriskejä ja joiden yhteydessä on huolehdittu muun muassa puhtaasta vedestä ja sanitaatiosta sekä turvallisista koulumatkoista, c) ryhtymään tarvittaviin toimiin koulussa sekä koulun henkilökunnan taholta että oppilaiden keskuudessa tapahtuvan väkivallan ja pahoinpitelyn kaikkien muotojen ehkäisemiseksi ja kieltämiseksi, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, ruumiillinen kuritus ja muu epäinhimillinen, halventava tai nöyryyttävä kohtelu tai rangaistus, ja d) käynnistämään ja tukemaan terveellistä käyttäytymistä edistäviä toimenpiteitä, asenteita ja toimia sisällyttämällä asiaankuuluvia aihealueita koulujen opetussuunnitelmiin.

18. Nuoruusaikana yhä suurempi määrä nuorista jättää koulun ja aloittaa työnteon perheidensä tukemiseksi tai palkkatyön virallisella tai epävirallisella sektorilla. Työntekoon osallistuminen kansainvälisten normien mukaisesti voi olla hyödyllistä nuoren kehitykselle, kunhan se ei vaaranna nuorten muiden oikeuksien, kuten terveyttä ja opetusta koskevien oikeuksien, käyttämistä. Komitea kehottaa sopimusvaltioita ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin poistaakseen lapsityön kaikki muodot, alkaen sen pahimmista muodoista, tarkastelemaan jatkuvasti kansallisia työnteon alaikärajoja koskevia määräyksiä niiden yhdenmukaistamiseksi kansainvälisten normien kanssa ja sääntelemään työssä käyvien nuorten työolosuhteita ja -ehtoja (yleissopimuksen 32 artiklan sekä ILO:n sopimusten nro 138 ja 182 mukaisesti) sen varmistamiseksi, että nuoria suojellaan täysimääräisesti ja että heillä on pääsy oikeussuojakeinoihin.

19. Komitea painottaa myös, että yleissopimuksen 23 artiklan 3 kohdan mukaan vammaisten nuorten erityisoikeudet tulisi ottaa huomioon ja heille tulisi tarjota apua sen varmistamiseksi, että vammaisilla lapsilla/nuorilla on tehokas pääsy laadukkaaseen koulutukseen ja että he saavat tällaista koulutusta. Sopimusvaltioiden tulisi tunnustaa periaate, joka koskee vammaisten lasten/nuorten yhtäläisiä mahdollisuuksia perusasteen, toisen asteen ja korkea-asteen koulutukseen, mahdollisuuksien mukaan tavallisissa kouluissa.

20. Komitea on huolissaan siitä, että varhaiset avioliitot ja raskaudet ovat merkittäviä tekijöitä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvissä terveysongelmissa, joihin kuuluu myös HIV/AIDS. Useissa sopimusvaltioissa sekä lakisääteinen avioliiton vähimmäisikäraja että todellinen avioitumisikä ovat edelleen hyvin alhaisia, etenkin tyttöjen osalta. Tähän liittyy myös muita kuin terveydellisiä huolenaiheita: avioliiton solmivat lapset, erityisesti tytöt, joutuvat usein jättämään koulutusjärjestelmän ja syrjäytyvät sosiaalisesta toiminnasta. Lisäksi joissakin sopimusvaltioissa avioituneita lapsia pidetään oikeudellisesti aikuisina, vaikka he olisivat alle 18-vuotiaita, jolloin heiltä evätään kaikki erityiset suojelutoimet, joihin he ovat oikeutettuja yleissopimuksen nojalla. Komitea suosittelee painokkaasti, että sopimusvaltiot tarkistavat ja tarvittaessa muuttavat lainsäädäntöään ja käytäntöjään avioliiton vähimmäisikärajan nostamiseksi 18 vuoteen sekä tyttöjen että poikien osalta riippumatta siitä, ovatko vanhemmat antaneet suostumuksensa avioliitolle. Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on antanut samanlaisen suosituksen (vuonna 1994 annettu yleissuositus nro 21).

21. Useimmissa maissa tapaturmaiset tai väkivallasta aiheutuvat loukkaantumiset ovat johtavia kuolinsyitä tai pysyvän vammautumisen syitä nuorten keskuudessa. Tältä osin komitea on huolissaan liikenneonnettomuuksista johtuvista loukkaantumisista ja kuolemista, jotka kohdistuvat suhteettomasti nuoriin. Sopimusvaltioiden tulisi liikenneturvallisuuden parantamiseksi hyväksyä ja täytäntöönpanna lainsäädäntöä ja ohjelmia, jotka liittyvät muun muassa nuorten ajo-opetukseen ja -testaukseen, ja hyväksyä tai vahvistaa lainsäädäntöä, joka on havaittu erittäin tehokkaaksi, kuten velvollisuus omata voimassa oleva ajokortti ja käyttää turvavyötä ja kypärää, sekä osoittaa jalankulkualueita.

22. Komitea on myös hyvin huolissaan tämän ikäryhmän korkeasta itsemurha-asteesta. Mielen-terveyshäiriöt ja psykososiaaliset sairaudet ovat suhteellisen yleisiä nuorilla. Monissa maissa sellaiset oireet kuten masennus, syömishäiriöt ja itsetuhoisa käyttäytyminen, jotka toisinaan johtavat itsensä vahingoittamiseen ja itsemurhaan, ovat lisääntyneet. Ne saattavat olla kytköksissä muun muassa väkivaltaan, kaltoinkohteluun, pahoinpitelyyn ja laiminlyöntiin, mukaan lukien seksuaaliseen hyväksikäyttöön, epärealistisiin odotuksiin ja/tai kiusaamiseen tai simputukseen koulussa ja koulun ulkopuolella. Sopimusvaltioiden tulisi tarjota näille nuorille kaikki tarpeelliset palvelut.

23. Väkivalta on seurausta yksilöllisten, perheeseen ja yhteisöön liittyvien ja yhteiskunnallisten tekijöiden monimutkaisesta yhteisvaikutuksesta. Haavoittuvassa asemassa olevat nuoret, kuten kodittomat tai laitoksissa asuvat nuoret, jengeihin kuuluvat tai lapsisotilaiksi värväytyt nuoret, ovat erityisen alttiita sekä institutionaalille että ihmisten väliselle väkivallalle. Sopimusvaltioiden täytyy yleissopimuksen 19 artiklan mukaisesti ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimiin³ ehkäistäkseen ja poistaakseen a) nuoriin kohdistuvaa institutionaalista väkivaltaa, mukaan lukien nuorille tarkoitettuihin julkisiin ja yksityisiin laitoksiin (koulut, vammaisille nuorille tarkoitettut laitokset, nuorisokodit jne.) liittyvin lainsäädännöllisin ja hallinnollisin toimin ja kouluttamalla ja valvomalla laitoksissa olevista nuorista vastuussa olevaa henkilöstöä tai henkilöstöä, joka on muutoin lasten kanssa tekemisissä työnsä puolesta, mukaan lukien poliisiviranomaiset, ja b) nuorten keskuudessa esiintyvää ihmisten välistä väkivaltaa, mukaan lukien tukemalla asianmukaista kasvatusta ja mahdollisuuksia sosiaaliseen ja kasvatukselliseen kehitykseen varhaislapsuudessa, tukemalla väkivallattomia kulttuurinormeja ja -arvoja (yleissopimuksen 29 artiklan mukaisesti), valvomalla tiukasti ampumaseita ja rajoittamalla alkoholin ja huumeiden saatavuutta.

24. Sopimusvaltioiden tulisi yleissopimuksen 3, 6, 12, 19 artiklan ja 24 artiklan 3 kohdan mukaisesti ryhtyä kaikkiin tehokkaisiin toimiin poistaakseen kaikenlaiset toimet ja toiminnan, jotka uhkaavat nuorten oikeutta elämään, mukaan lukien kunniamurhat. Komitea kehottaa painokkaasti sopimusvaltioita laatimaan ja toteuttamaan kampanjoita tietoisuuden lisäämiseksi sekä koulutusohjelmia ja lainsäädäntöä, joilla pyritään muuttamaan vallitsevia asenteita ja puuttumaan haitallisiin perinteisiin käytäntöihin myötävaikuttaviin sukupuolirooleihin ja -stereotyyppioihin. Sopimusvaltioiden tulisi lisäksi edistää monialaisten tiedotus- ja neuvontakeskusten perustamista tietojen tarjoamiseksi joidenkin perinteisten käytäntöjen, kuten varhaisten avioliittojen ja naisten sukuelinten silpomisen, haitallisista ulottuvuuksista.

25. Komitea on huolissaan epäterveellisten tuotteiden ja elämäntapojen markkinoinnin vaikutuksista nuorten terveyskäyttäytymiseen. Sopimusvaltioita kehoitetaan yleissopimuksen 17 artiklan mukaisesti suojelemaan nuoria heidän terveydelleen ja kehitykselleen vahingolliselta tiedolta. Samalla kuitenkin korostetaan heidän oikeuttaan saada tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä. Sopimusvaltioita kehoitetaan näin ollen sääntelemään sellaisiin aineisiin kuten alkoholiin ja tupakkaan liittyvää tiedottamista ja markkinointia tai kieltämään nämä, erityisesti kun kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret.⁴

III Tiedotus, taitojen kehittäminen, neuvonta ja terveystalvet

26. Nuorilla on oikeus saada asianmukaista tietoa, joka on oleellista heidän terveydelleen ja kehitykselleen sekä heidän mielekkäälle osallistumiselleen yhteiskuntaan. Sopimusvaltioiden velvollisuutena on varmistaa, että kaikki nuoret tytöt ja pojat, sekä koulussa että muualla, saavat täsmällistä ja asianmukaista tietoa siitä, kuinka he voivat suojella terveyttään ja kehitystään ja harjoittaa terveitä elintapoja. Samalla on varmistettava, ettei heiltä evätä tällaisia tietoja. Tähän tulisi sisältyä tietoja tupakan, alkoholin ja muiden aineiden käytöstä ja väärinkäytöstä, turvallisesta ja kunnioittavasta sosiaalisesta ja seksuaalisesta käyttäytymisestä, ruokavaliosta ja fyysisestä aktiivisuudesta.

27. Jotta nuoret voisivat toimia tarkoituksenmukaisesti tietojen perusteella, heidän on kehitettävä tarvittavia taitoja, mukaan lukien itsehoitotaitoja. Näihin kuuluvat esimerkiksi ravitsemuksellisesti tasapainoisten aterioiden suunnittelu ja valmistaminen, asianmukainen huolehtiminen henkilökohtaisesta hygieniasta ja taidot selviytyä tietyistä sosiaalisista tilanteista, kuten viestinnästä, päätöksenteosta ja stressistä ja konfliktitilanteista. Sopimusvaltioiden tulisi edistää ja tukea mahdollisuuksia tällaisten taitojen kehittämiseen muun muassa virallisten ja epävirallisten kasvatus- ja koulutusohjelmien, nuorisojärjestöjen ja viestintävälineiden välityksellä.

28. Sopimusvaltioiden tulisi yleissopimuksen 3, 17 ja 24 artiklan mukaisesti antaa nuorille seksuaalisuutta ja lisääntymistä koskevia tietoja, mukaan lukien tietoa perhesuunnittelusta ja ehkäisyvälineistä, varhaisen raskauden vaaroista, HIVin/AIDSin ehkäisystä sekä sukupuolitautilien ehkäisystä ja hoidosta. Sopimusvaltioiden tulisi lisäksi varmistaa, että nuorten saatavilla on asianmukaisia tietoja riippumatta heidän siviilisäädystään ja siitä, onko heillä vanhempinsa tai huoltajiensa suostumusta. On tärkeää löytää sopivat keinot ja menetelmät tarjota tietoja, jotka ovat riittäviä ja ottavat huomioon nuorten tyttöjen ja poikien erityispiirteet ja erityiset oikeudet. Tätä varten sopimusvaltioita kannustetaan varmistamaan, että nuoret osallistuvat aktiivisesti tietojen laadintaan ja levittämiseen eri kanavien kautta koulun ulkopuolella, mukaan lukien nuorisojärjestöjen, uskonnollisten, yhteisöllisten ja muiden ryhmien ja tiedotusvälineiden kautta.

29. Sopimusvaltioita kehoitetaan yleissopimuksen 24 artiklan mukaisesti tarjoamaan asianmukaista hoitoa ja kuntoutusta mielenterveyshäiriöistä kärsiville nuorille, antamaan yhteisölle tietoja näiden sairauksien varhaisista merkeistä, oireista ja vakavuudesta sekä suojelemaan nuoria tarpeettomilta paineilta, mukaan lukien psykososiaaliselta stressiltä. Sopimusvaltioita kehoitetaan myös torjumaan mielenterveyshäiriöihin liittyvää syrjintää ja leimaamista 2 artiklasta johtuvien velvollisuuksiensa mukaisesti. Jokaisella mielenterveyshäiriöstä kärsivällä nuorella on oikeus saada tulla mahdollisuuksien mukaan hoidetuksi elinyhteisössään. Jos sairaalahoito tai psykiatriseen laitokseen sijoittaminen on välttämätöntä, päätös tulisi tehdä lapsen edun periaatteen mukaisesti. Sairaalahoidon tai hoitolaitokseen sijoittamisen yhteydessä potilaalle olisi annettava mahdollisimman täysimääräiset mahdollisuudet nauttia kaikista yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksistaan, mukaan lukien oikeudesta opetukseen ja virkistystoimintaan.⁵ Tarvittaessa nuoret tulisi erottaa aikuisista. Sopimusvaltioiden on varmistettava, että nuorilla on tarvittaessa mahdollisuus saada joku muu henkilö kuin perheenjäsen henkilökohtaiseksi edustajakseen edustamaan hänen etuaan.⁶ Yleissopimuksen 25 artiklan mukaisesti sopimusvaltioiden tulisi määrääjain tarkistaa sairaaloihin tai psykiatrisiin laitoksiin sijoitettujen nuorten tilanne.

30. Nuorilla - sekä tytöillä että pojilla - on vaarana saada sukupuolitauti, mukaan lukien HIV/AIDS⁷, ja kärsiä niiden seurauksista. Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että käytettävissä ja saatavilla on asianmukaiset hyödykkeet, palvelut ja tiedot sukupuolitautilien, mukaan lukien HIVin/AIDSin, ehkäisemiseen ja hoitoon. Tätä varten sopimusvaltioita kehoitetaan a) laatimaan tehokkaat ehkäisyohjelmat, mukaan lukien toimet, joilla pyritään muuttamaan nuorten ehkäisyvälineiden ja sukupuolitautilien ehkäisemisen tarpeeseen liittyviä kulttuurisia näkemyksiä ja joilla puututaan nuorten seksuaalisuuteen liittyviin kulttuuriin ja muihin tabuihin, b) hyväksymään lainsäädäntöä sellaisten käytäntöjen torjumiseksi, jotka joko lisäävät nuorten tartuntariskiä tai myötävaikuttavat sukupuolitautilartunnan, mukaan lukien HIVin, saaneiden nuorten syrjintään ja c) ryhtymään toimiin kaikkien sellaisten esteiden poistamiseksi, jotka estävät nuoria saamasta tietoja, ehkäisyvälineitä, kuten kondomeja, ja hoitoa.

31. Nuorten tyttöjen saatavilla tulisi olla tietoa varhaisten avioliittojen ja raskauksien mahdollisista haittavaikutuksista, ja raskaaksi tulleilla tytöillä tulisi olla pääsy terveydenhuoltopalveluihin, joissa otetaan huomioon heidän oikeutensa ja erityistarpeensa. Sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä toimiin vähentääkseen erityisesti varhaisista raskauksista ja vaarallisista aborttikäytännöistä johtuvaa äitien kuolleisuutta ja sairastuvuutta nuorten tyttöjen parissa ja tukea nuoria vanhempia. Etenkin tuen puuttuessa nuoret äidit saattavat olla alttiita masennukselle ja ahdistuneisuudelle, mikä haittaa heidän kykyään huolehtia lapsistaan. Komitea kehottaa sopimusvaltioita a) laatimaan ja toteuttamaan ohjelmia, joilla tarjotaan pääsy seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviin palveluihin, mukaan lukien perhesuunnittelu- ja ehkäisypalvelut ja turvalliset raskaudenkeskeytyspalvelut, jos raskaudenkeskeytys ei ole lainvastaista, sekä riittävä ja kattava synnytyksen aikainen hoito ja neuvonta, b) tukemaan myönteisiä ja kannustavia asenteita nuorten vanhemmuuteen heidän vanhempiensa keskuudessa ja c) laatimaan politiikkoja, joiden ansiosta nuoret äidit voivat jatkaa opintojaan.

32. Ennen kuin vanhemmat antavat suostumuksensa, nuorilla on oltava mahdollisuus ilmaista vapaasti näkemyksensä ja heidän näkemyksensä tulisi ottaa huomioon yleissopimuksen 12 artiklan mukaisesti. Jos nuori on kuitenkin riittävän kypsä, häneltä itseltään on saatava tietoinen suostumus ja samalla vanhemmille ilmoitetaan, onko tämä "lapsen edun mukaista" (3 artikla).

33. Mitä tulee yksityisyyteen ja luottamuksellisuuteen ja niihin liittyvään tietoiseen hoitoon suostumiseen, sopimusvaltioiden tulisi a) antaa lakeja tai määräyksiä sen varmistamiseksi, että nuorille tarjotaan hoitoa koskevaa luottamuksellista neuvontaa, jotta he voivat antaa tietoisensa suostumuksensa, jolloin tällaisissa laeissa tai määräyksissä tulisi säätää menettelyyn sovellettavasta iästä tai viitata lapsen kehittyviin valmiuksiin, ja b) tarjota terveydenhuoltohenkilöstölle koulutusta nuorten oikeudesta yksityisyyteen ja luottamuksellisuuteen, oikeudesta saada tietoa suunnitellusta hoidosta ja oikeudesta antaa tietoinen suostumuksensa siihen.

IV Haavoittuvuus ja riskit

34. Varmistettaessa nuorten terveyttä ja kehitystä koskevan oikeuden kunnioittaminen huomioon tulisi ottaa sekä yksilölliset käyttäytymismallit että ympäristötekijät, jotka lisäävät nuorten haavoittuvuutta ja riskejä. Ympäristötekijät, kuten aseellinen selkkkaus tai sosiaalinen syrjäytyminen, lisäävät nuorten alttiutta pahoinpitelylle, muille väkivallan ja hyväksikäytön muodoille ja siten merkittävästi rajoittavat nuorten kykyä tehdä yksilöllisiä ja terveitä valintoja käyttäytymisensä suhteen. Esimerkiksi päätös harjoittaa suojaamatonta seksiä lisää nuoren sairastumisriskiä.

35. Yleissopimuksen 23 artiklan mukaisesti henkisesti ja/tai ruumiillisesti vammaisella nuorella on yhtäläinen oikeus parhaaseen saavutettavissa olevaan ruumiilliseen ja henkiseen terveydentilaan. Sopimusvaltiot ovat velvollisia järjestämään vammaisille nuorille tarvittavat keinot oikeuksiensa toteuttamiseen.⁸ Sopimusvaltioiden tulisi a) varmistaa, että kaikkien vammaisten nuorten saatavilla on terveyteen liittyvät tilat, hyödykkeet ja palvelut ja että näiden avulla edistetään heidän itseluottamustaan ja aktiivista osallistumistaan yhteiskuntaan, b) varmistaa, että saatavilla on tarvittavat välineet ja henkilökohtaista tukea, jotta vammaiset nuoret voivat liikkua, osallistua ja kommunikoida, c) kiinnittää erityistä huomiota vammaisten nuorten seksuaalisuuteen liittyviin erityistarpeisiin ja d) poistaa esteitä, jotka estävät vammaisia nuoria toteuttamasta oikeuksiaan.

36. Sopimusvaltioiden on tarjottava erityissuojelua kodittomille nuorille, mukaan lukien epävirallisella sektorilla työskenteleville nuorille. Kodittomat nuoret ovat erityisen alttiita muiden henkilöiden heihin kohdistamalle väkivallalle, pahoinpitelylle ja hyväksikäytölle, itsetuhoiselle käyttäytymiselle, huumausaineiden väärinkäytölle ja mielenterveyshäiriöille. Tältä osin sopimusvaltioiden edellytetään a) laativan politiikkoja ja säätävän ja täytäntöönpanevan lainsäädäntöä, joilla suojellaan tällaisia nuoria väkivallalta, esimerkiksi lainvalvontaviranomaisten toimesta ja b) laativan strategioita, joilla tarjotaan asianmukaista koulutusta, pääsy terveydenhuoltoon ja mahdollisuudet toimeentuloon tarvittavien taitojen kehittämiseen.

37. Seksuaalisen hyväksikäytön, mukaan lukien prostituution ja pornografian, kohteiksi joutuneet nuoret altistuvat merkittäville terveysriskeille, mukaan lukien sukupuolitaudit, HIV/AIDS, ei-toivotut raskaudet, vaaralliset raskaudenkeskeytykset, väkivalta ja psykologinen ahdistus. Heillä on oikeus ruumiilliseen ja henkiseen toipumiseen ja yhteiskunnalliseen sopeutumiseen ympäristössä, joka edistää terveyttä, itsekunnioitusta ja ihmisarvoa (39 artikla). Sopimusvaltiot ovat velvollisia säätämään ja täytäntöönpanemaan lakeja, jotka kieltävät kaikki seksuaalisen hyväksikäytön muodot ja niihin liittyvän ihmiskaupan, tekemään yhteistyötä muiden sopimusvaltioiden kanssa poistaakseen kansainvälisen ihmiskaupan ja tarjoamaan asianmukaisia terveys- ja neuvontapalveluja nuorille, jotka ovat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön kohteiksi, sekä varmistamaan, että heitä kohdellaan uhreina eikä rikoksentekijöinä.

38. Lisäksi sellaiset nuoret voivat olla erityisen haavoittuvaisia, jotka ovat kokeneet köyhyyttä, aseellisia selkkauksia, mitä tahansa epäoikeudenmukaisuutta, perheen hajoamisen, poliittista, sosiaalista tai taloudellista epävakautta tai minkä tahansa siirtolaisuuden muodon. Nämä tilanteet voivat vakavasti haitata heidän terveyttään ja kehitystään. Panostamalla voimakkaasti ehkäiseviin politiikkoihin ja toimiin sopimusvaltiot voivat ratkaisevasti vähentää haavoittuvuutta ja riskitekijöitä. Näin nuoria voidaan myös auttaa yhteiskunnan kannalta kustannustehokkaasti kehittymään tasapainoisesti vapaassa yhteiskunnassa.

V Sopimusvaltioiden velvollisuuksien luonne

39. Täyttäessään nuorten terveyteen ja kehitykseen liittyviä velvollisuuksiaan sopimusvaltioiden on aina otettava täysimääräisesti huomioon yleissopimuksen neljä perusperiaatetta. Komitea katsoo, että sopimusvaltioiden on ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin oikeudellisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin nuorten terveyttä ja kehitystä koskevan oikeuden toteuttamiseksi ja valvomiseksi yleissopimuksessa tunnustetulla tavalla. Tätä varten sopimusvaltioiden on erityisesti täytettävä seuraavat velvollisuudet:

- a) nuorille luodaan turvallinen ja kannustava ympäristö, mukaan lukien heidän perhepiirissään, kouluissa, kaikenikäisissä laitoksissa, joissa he mahdollisesti asuvat, heidän työpaikoillaan ja/tai koko yhteiskunnassa;

- b) varmistetaan, että nuorten saatavilla on heidän terveytensä ja kehityksensä kannalta oleellisia tietoja ja että heillä on mahdollisuus osallistua heidän terveyteensä vaikuttaviin päätöksiin (erityisesti antamalla tietoinen suostumus ja oikeus luottamuksellisuuteen), hankkia elämäntaitoja, saada riittäviä ja ikään sopivia tietoja ja tehdä asianmukaisia terveystyö-työmuotoja koskevia valintoja;
- c) varmistetaan, että kaikkien nuorten saatavilla on terveyteen liittyvät tilat, hyödykkeet ja palvelut, mukaan lukien mielenterveyteen ja seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvä neuvonta ja terveyspalvelut, jotka ovat riittävän laadukkaita ja joissa otetaan huomioon nuorten huolenaiheet;
- d) varmistetaan, että nuorilla tytöillä ja pojilla on mahdollisuus osallistua aktiivisesti omaa terveyttään ja kehitystään koskevaan suunnittelu- ja ohjelmatyöhön;
- e) suojellaan nuoria kaikilta sellaisilta työn muodoilta, jotka voivat vaarantaa heidän oikeuksistaan nauttimisen, poistamalla erityisesti kaikki lapsityön muodot ja sääntelemällä työolosuhteita ja -ehtoja kansainvälisten normien mukaisesti;
- f) suojellaan nuoria kaikilta tahattomilta ja tahallisilta loukkaantumisilta, mukaan lukien väkivallasta ja liikenneonnettomuuksista aiheutuvilta loukkaantumisilta;
- g) suojellaan nuoria haitallisilta perinteisiltä käytännöiltä, kuten varhaisilta avioliitoilta, kunniamurhilta ja naisten sukuelinten silpomiselta;
- h) varmistetaan, että erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluvat nuoret otetaan täysimääräisesti huomioon kaikkien edellä mainittujen velvollisuuksien täyttämiseksi;
- i) toteutetaan toimia mielenterveyshäiriöiden ehkäisemiseksi ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi.

40. Komitea kiinnittää sopimusvaltioiden huomion taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevän komitean yleiskommenttiin nro 14 (2000), joka koskee oikeutta parhaaseen saavutettavissa olevaan terveydentilaan ja jossa todetaan, että "sopimusvaltioiden tulisi tarjota nuorille turvallinen ja kannustava ympäristö, joka takaa heille mahdollisuuden osallistua heidän terveyttään koskeviin päätöksiin, kehittää elämäntaitoja, hankkia asianmukaista tietoa, saada neuvontaa ja neuvotella terveystyömuotoihin liittyvistä valinnoistaan. Nuorten terveyttä koskevan oikeuden toteutuminen riippuu sellaisen terveydenhuollon kehittämisestä, joka ottaa nuoret huomioon, kunnioittaa luottamuksellisuutta ja yksityisyyttä ja johon kuuluu asianmukaiset seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvät palvelut."

41. Sopimusvaltioiden tulisi yleissopimuksen 24 ja 39 artiklan ja muiden näihin liittyvien määräysten mukaisesti tarjota terveyspalveluja, jotka ottavat huomioon nuorten erityistarpeet ja ihmisoikeudet. Tässä tulisi kiinnittää huomiota seuraaviin ominaisuuksiin:

- a) *Käytettävyys*. Perusterveydenhuollon tulisi sisältää palveluja, joissa otetaan huomioon nuorten tarpeet ja kiinnitetään erityishuomiota seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja mielen-terveyteen;
- b) *Saavutettavuus*. Terveyteen liittyvien tilojen, hyödykkeiden ja palvelujen tulisi olla kaikkien nuorten tiedossa ja helposti saatavilla (taloudellisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti) ilman syrjintää. Luottamuksellisuus tulisi taata tarvittaessa.

c) *Hyväksyttävyyys*. Samalla kun kunnioitetaan täysimääräisesti yleissopimuksen määräyksiä ja periaatteita, kaikkien terveyteen liittyvien tilojen, hyödykkeiden ja palvelujen yhteydessä tulisi kunnioittaa kulttuurisia arvoja, ottaa huomioon sukupuoli sekä kunnioittaa lääketieteen etiikkaa. Niiden tulisi myös olla sekä nuorten että heidän elinyhteisöjensä hyväksyttävissä;

d) *Laatu*. Terveyteen liittyvien palvelujen ja hyödykkeiden tulisi olla tieteellisesti ja lääketieteellisesti asianmukaisia, mikä edellyttää henkilöstön kouluttamista nuorten hoitamiseen, asianmukaisia tiloja ja tieteellisesti hyväksytyjä menetelmiä.

42. Sopimusvaltioiden tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa käyttöön monialainen lähestymistapa nuorten terveyden ja kehityksen edistämiseen ja suojeluun tukemalla tehokkaita ja kestäviä yhteyksiä ja kumppanuuksia kaikkien asianomaisten toimijoiden välillä. Kansallisella tasolla tällainen lähestymistapa edellyttää tiivistä ja järjestelmällistä yhteistyötä ja koordinoitua hallituksen sisällä, jotta voidaan varmistaa kaikkien asianomaisten hallintoyksiköiden välttämätön osallistuminen. Nuorten käyttämien julkisten terveys- ja muiden palvelujen toimijoita tulisi myös kannustaa ja auttaa yhteistyöhön muun muassa yksityisten ja/tai perinteisten ammatinharjoittajien, ammattijärjestöjen, apteekkien ja sellaisten järjestöjen kanssa, jotka tarjoavat palveluja haavoittuvassa asemassa oleville nuorille.

43. Monialainen lähestymistapa nuorten terveyden ja kehityksen edistämiseen ja suojeluun ei ole tehokas ilman kansainvälistä yhteistyötä. Tästä syystä sopimusvaltioiden tulisi tarvittaessa pyrkiä tällaiseen yhteistyöhön Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestöjen, ohjelmien ja elinten, kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja kahdenvälisten avustusjärjestöjen, kansainvälisten ammattijärjestöjen ja muiden ei-valtiollisten toimijoiden kanssa.

Huomautukset:

¹ Näihin kuuluvat kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus, kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus, siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus.

² Katso myös vuosina 2000 ja 2001 järjestetyistä, lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevista komitean yleisistä keskustelupäivistä laaditut raportit ja tässä yhteydessä annetut suositukset (katso CRC/C/100, V luku, ja CRC/C/111, V luku).

³ Ibid.

⁴ Kuten on ehdotettu tupakoinnin torjuntaa koskevassa Maailman terveysjärjestön puitesopimuksessa (2003).

⁵ Lisäohjeita aiheesta on saatavilla mielenterveyspotilaiden suojelua ja mielenterveyshoidon parantamista koskevista periaatteista (yleiskokouksen päätöslauselma nro 46/119, 17. joulukuuta 1991, liite).

⁶ Ibid., erityisesti periaatteet 2, 3 ja 7.

⁷ Aiheeseen liittyviä lisäohjeita löytyy yleiskommentista nro 3 (2003) HIVistä/AIDSista ja lapsen oikeuksista.

⁸ Yhdistyneiden kansakuntien yleisohjeet vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamisesta.
